

Н. Ф. Хоцяновська,

старший викладач

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8193-2667>

М. О. Костенко,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕРХОВНОГО СУДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Національний авіаційний університет

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mails: natalia.khotsianovska@npp.nau.edu.ua, 5159035@stud.nau.edu.ua

***Мета** статті полягає у дослідженні правового статусу Верховного Суду Республіки Польща згідно чинного національного законодавства. **Методи дослідження:** у роботі використані діалектичний метод пізнання, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, структурно-функціональний, дедуктивний методи та метод наукового прогнозування. **Результати:** окреслено особливості правового статусу Верховного Суду Республіки Польща згідно чинного національного законодавства та його роль на сучасному етапі розвитку; визначено фактори, як впливають на проведення судової реформи за ініціативи Європейського Союзу; виявлено конфлікт інтересів між актами Європейського Союзу і національним законодавством Республіки Польща стосовно окремих питань визначення правового статусу Верховного Суду, підкреслено значну роль практики Верховного Суду у діяльності Верховного Суду Республіки Польща та формуванні ним єдності судової практики. **Обговорення:** підходи до визначення факторів впливу на розвиток економічних відносин на сучасному етапі в Україні, значення практики Верховного Суду у врегулюванні економічних відносин та їх розвитку на сучасному етапі в цілому та сфери, що найбільш потребують такого впливу.*

***Ключові слова:** Верховний Суд Республіки Польща; судова практика; судова реформа; Європейський Союз; правові висновки Верховного Суду.*

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах стійкого ствердження прагнення українського народу до євроінтеграції, що проявляється в боротьбі з державою-терористом як на військовому, так і на політичному полі бою, об'єктивно обумовленим є вивчення досвіду країн Європейського Союзу в побудові демократичної, незалежної і соціально спрямованої влади. Судова влада є однією із основних видів влади, яка відіграє надважливу роль у суспільстві, а за часів воєнного стану приймає нові виклики. Україна перебуває на тривалому шляху реформування судової системи. Подібні процеси відбуваються в Республіці Польща, яка не тільки є членом Європейського Союзу, межує територіально з Україною, а і є надійним союз-

ником і підтримкою для України протягом останніх нелегких років. Верховний Суд є вищим судовим органом як в Україні, так і в Республіці Польща. Саме тому постає нагальна необхідність дослідження правового статусу Верховного Суду Республіки Польща.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Правовому статусу Верховного Суду на сучасному етапі не було присвячено ґрунтовних наукових досліджень. У тій чи іншій мірі у своїх працях даному питанню приділяли увагу такі науковці та практики, як: М. Марчук, О. Зубов, С. Желіховський, І. Озтурк та ін. Слід зазначити, що більшість наукових досліджень були здійснені до проведення останніх реформ на

вимогу Європейського Союзу і внесення змін до відповідного законодавства.

Метою статті є дослідження правового статусу Верховного Суду Республіки Польща згідно чинного національного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У найбільш загальному розумінні правовий статус того чи іншого суб'єкта відображає його становище у правовій дійсності та взаємозв'язки з іншими суб'єктами, існуючими у ній. Зміст правового статусу не є усталеною константою та може бути наповнений тими чи іншими елементами [1, с. 343]. Так, значно різняться між собою правовий статус фізичної і юридичної особи, в тому числі й державного органу. Щодо того, які елементи включаються до змісту правового статусу того чи іншого державного органу, дотепер точаться наукові дискусії [2, с. 261]. Найбільш повною видається узагальнююча позиція А.І. Берлач та В.О. Тютюнник, які до складу правового статусу державного органу включають: правосуб'єктність, структурно-організаційний елемент, цільове призначення та місце в системі органів влади, повноваження, принципи діяльності, методи діяльності, юридична відповідальність та гарантії правового статусу [1, с. 343].

Проводячи аналіз правового статусу Верховного Суду Республіки Польща, необхідно окреслити його сферу правового регулювання. До основних нормативно-правових актів Республіки Польща, що врегульовують діяльність Верховного Суду, відносять: Конституцію Республіки Польща від 2 квітня 1997 р., Закон «Про Верховний Суд» від 8 грудня 2017 р., Закон «Про внесення змін до Закону «Про Верховний Суд» та деяких інших законів» від 9 червня 2022 р., Розпорядження Президента Республіки Польща «Регламент Верховного Суду» від 14 липня 2022 р. [3].

Відповідно до Розділу III Конституції Республіки Польща до складу судової влади, яка є окремою і незалежною від інших видів влад, входять суди і трибунали. Саме на них покладено здійснення правосуддя в державі. При цьому вищим органом судової влади в Польщі є Верховний суд (Sąd Najwyższy). Конституція окреслює в загальних рисах лише завдання Вер-

ховного суду та порядок призначення його голови. Так, згідно ст. 183 Конституції Республіки Польща Верховний Суд здійснює нагляд за діяльністю загальних і військових судів у сфері судочинства, а також інші повноваження, визначені як самою Конституцією Республіки Польща, так іншими законами. Цікаво, що визначаючи порядок призначення Першого Голови Верховного Суду, Конституція не окреслює його роль у структурі самого суду, а лише встановлює, що він призначається Президентом Республіки строком на шість років з числа кандидатів, представлених Загальними зборами суддів Верховного Суду [4]. Зазначені положення Конституції Республіки Польща розширюються спеціальним Законом «Про Верховний Суд», який визначає в тому числі й статус Першого Голови Верховного Суду, що згідно статті 14 Закону керує роботою Верховного Суду і представляє Верховний Суд зовні, тобто виконує роль Голови Верховного Суду, якщо проводити аналогію з українською судовою системою. В цілому Законом «Про Верховний Суд» визначено призначення Верховного Суду, його структуру, повноваження окремих його органів, правовий статус суддів Верховного Суду та інші засади його діяльності [5].

Окреслюючи мету створення Верховного Суду спеціальний Закон «Про Верховний Суд» не обмежує її класичною функцією здійснення правосуддя, а також покладає на суд інші завдання, такі як: розгляд дисциплінарних справ у межах, визначених законом; розгляд виборчих протестів та визнання виборів дійсними, визнання референдумів різних рівнів дійсними та розгляд протестів проти їх дійсності; надання висновків щодо законопроектів та інших нормативних актів, на підставі яких суди приймають рішення і функціонують, а також щодо інших законопроектів у тій мірі, в якій вони зачіпають питання, що належать до юрисдикції Верховного Суду [5, ст. 1]. Щодо останнього, слід звернути увагу на особливість правової системи Республіки Польща, як учасника Унії Європейської, зокрема, структура системи законодавства є відмінною від традиційної і складається як з національного законодавства, так і наднаціональних актів, тобто Конвенцій, Директив, Ре-

гламентів та інших актів, прийнятих відповідними органами Унії Європейської. З огляду на те, необхідно розуміти, що компетенція Верховного Суду щодо тлумачення нормативних актів стосується національного законодавства, в той час як акти Унії Європейської підлягають тлумаченню її компетентними органами.

Здійснення правосуддя Верховним Судом Республіки Польща передбачається декількома шляхами. З однієї сторони функція здійснення правосуддя реалізується класичним шляхом, який полягає у забезпеченні законності та єдності судової практики судів загальної юрисдикції та військових судів шляхом судів загальної юрисдикції та військових судів шляхом розгляду касаційних скарг і прийняття постанов апеляційних скарг та ухвалення постанов, що вирішують правові питання. З іншої сторони Верховний Суд Республіки Польща здійснює правосуддя шляхом позачергового перегляду остаточних судових рішень на предмет їх відповідності принципу демократичної правової держави, що реалізує принципи соціальної справедливості.

Структура Верховного Суду Республіки Польща відображає функції, які він реалізує в процесі досягнення поставленої перед ним мети. Варто зауважити, що структура, затверджена початковою редакцією Закону «Про Верховний Суд», викликала великий резонанс і незадоволення з боку Унії Європейської, яка поставила вимогу щодо змін даної структури. Так, початково було затверджено, що до складу Верховного Суду входять такі палати: Цивільна; Кримінальна; Праці та соціального страхування; Надзвичайного контролю та зв'язків з громадськістю і Дисциплінарна, які розглядають справи відповідного спрямування. Ліквідації останньої і вимагала Унія Європейська у зв'язку з тим, що такий підхід порушує право Унії Європейської, зокрема, щодо незалежності суддів, права на повагу до приватного життя та на захист персональних даних. Проблема полягала у тому, що до юрисдикції Дисциплінарної палати відносились справи, пов'язані із статусом суддів [6]. Зокрема, повноваження звільняти суддів та прокурорів, розглядати справи щодо відмови

від судового імунітету тощо. Так, Законом від 9 червня 2022 року було внесено зміни до Закону «Про Верховний Суд» і ліквідовано Дисциплінарну палату [7], але в той же час створено нову – Професійної відповідальності, що з боку Європейської Унії було оцінено як недостатня міра і прирівняно до формальної зміни назви [8]. Згодом було прийнято законопроект, згідно якого відбувалась передача розгляду дисциплінарних справ щодо суддів від Палати професійної відповідальності Верховного суду до Вищого адміністративного суду Республіки Польща [9]. Таке рішення було прийнято під дуальним фінансовим тиском з боку Європейської Унії. З однієї сторони тільки за умови проведення такої реформи Республікою Польща передбачалося розблокування коштів Національного плану відновлення Польщі з Фонду відновлення Унії Європейської [9], що складало близько 23,9 млрд євро безповоротних коштів, а також 11,5 млрд євро пільгових позик [8]. А з іншої сторони, Європейська Унія відкрила кілька справ на предмет порушення Республікою Польща законодавства Європейської Унії, штрафів за якими дотепер накопичилося 557 мільйонів євро [10]. Станом на теперішній час вже прийнятий Закон про внесення таких змін і передано для отримання висновку Конституційного трибуналу, тож для набуття чинності необхідне підтвердження відповідності Закону Конституції Республіки Польща, лише в такому разі президент підпише акт, і Закон набуде чинності [11]. Регламент Верховного Суду передбачає їх кількісний склад: Цивільна палата – 43 посади суддів Верховного Суду; Кримінальна палата – 39 посад суддів Верховного Суду; Палата з питань праці та соціального страхування – 22 посади суддів Верховного Суду; Палата з питань надзвичайного контролю та зв'язків з громадськістю – 21 посада судді Верховного Суду [12, ст. 40].

Продовжуючи розгляд питання про структуру Верховного Суду Республіки Польща, необхідно звернути увагу на органи, що входять до його складу. Ними є: Перший Голова Верховного Суду, Голова Верховного Суду, Загальні збори суддів Верховного Суду, Збори суддів судової палати Верховного Суду, Збори суддів

Палати професійної відповідальності, Збори суддів, призначених до складу Палати професійної відповідальності та Колегія Верховного Суду [5, ст. 11].

Єдність судової практики Верховний Суд Республіки Польща забезпечує шляхом прийняття постанов, що мають силу правових принципів, тобто по суті виступають правовими прецедентами. До таких постанов відносять постанови повного складу Верховного Суду, об'єднаних палат і повного складу палати. Також Колегія у складі 7 суддів може прийняти рішення про надання постанові сили правового принципу [5, ст. 8; 12, ст. 87]. Окрім того, Верховний Суд видає збірник своїх рішень, який називається «Судова практика Верховного Суду». Рішення публікуються і з зазначенням відповідної палати охороняються законом [5, ст. 9]. У тому випадку, якщо будь-який склад Верховного Суду має намір відступити від правового принципу, викладеного у Постанові, він повинен передати правове питання, що виникло, на розгляд всієї палати. Відступ від правового принципу, прийнятого палатою, об'єднаними палатами або повним складом Верховного Суду, вимагає прийняття нового рішення Постановою відповідної палати, об'єднаних палат або повного складу Верховного Суду. Якщо одна з палат Верховного Суду має намір відступити від правового принципу, прийнятого Постановою іншої палати, рішення приймається постановою обох палат. Також Палати можуть винести таке правове питання на розгляд повного складу Верховного Суду [12, ст. 88].

Верховний Суд у надзвичайному порядку задля забезпечення дотримання принципу демократичної правової держави, що реалізує принципи соціальної справедливості, переглядає остаточні рішення суду загальної юрисдикції або військового суду військового за умови, що: 1) постанова порушує принципи або права і свободи людини і громадянина, визначені Конституцією; 2) рішення грубо порушує закон через його неправильне тлумачення або неправильного застосування; 3) існує очевидна суперечність висновків суду по суті зі змістом доказів, зібраних у справі. Постанова прийнята в результаті такого розгляду не може бути скасо-

вана або змінена в порядку іншого надзвичайного оскарження [12, ст. 89].

Висновки. Засади правового статусу Верховного Суду Республіки Польща визначаються Конституцією Республіки Польща, Законом «Про Верховний Суд», Законом «Про внесення змін до Закону «Про Верховний Суд» та деяких інших законів» від 9 червня 2022 р., Розпорядженням Президента Республіки Польща «Регламент Верховного Суду». Внаслідок проведення судової реформи ті чи інші аспекти правового статусу Верховного Суду зазнають відповідних змін. Процес дослідження трансформації правового статусу Верховного Суду Республіки Польща є важливим з точки зору сприйняття Україною позитивного досвіду для його імплементації у власну судову реформу та негативно для уникнення подібних помилок у майбутньому, що визначає потребу подальших досліджень даного питання.

Література

1. Берлач А.І., Тютюнник В.О. Особливості правового статусу військових адміністрацій в умовах воєнного часу. URL: http://sej.org.ua/5_2022/79.pdf
2. Марченко О.В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2016. № 32. С. 259-268.
3. Status prawny. Sąd Najwyższy. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SitePages/Status_prawny.aspx (дата звернення: 30.05.2023).
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SiteAssets/Lists/Status_prawny/AllItems/konstytucja.pdf (дата звернення: 30.05.2023).
5. O Sądzie Najwyższym: Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000005/U/D20180005Lj.pdf> (дата звернення: 30.05.2023).
6. Закон про Верховний суд Польщі порушує європейське законодавство – генеральний адвокат Суду ЄС. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/12/15/7152543/> (дата звернення: 30.05.2023).

7. Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001259/O/D20221259.pdf> (дата звернення: 30.05.2023).

8. Желіховський С. Суперечка ціною в 35 млрд євро: чи піде Польща на загострення конфлікту з ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/21/7151035/>

9. У Польщі хочуть ухвалити зміни до скандального закону про Верховний суд до кінця року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3634084-u-polsi-hocut-uhvaliti-zmini-do-skandalnogo-zakonu-pro-verhovnij-sud-do-kinca-roku.html>

10. Озтурк І. Польща прогала у суді Євро-союзу. Влада назвала таке рішення «фарсом». URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/polshcha-prohrala-u-sudi-jevrosojuzu-vlada-nazvala-take-rishennja-farsom-932905.html>

11. Закон про Верховний суд перевірять на конституційність. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3122111,закон-про-верховний-суд-перевірять-на-конституційність>

12. Regulamin Sądu Najwyższego: Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SiteAssets/Lists/Status_prawny/AllItems/regulamin%20SN-DzU.pdf (дата звернення: 30.05.2023).

References

1. Berlach A.I., Tyutyunnyk V.O. Osoblyvosti pravovoho statusu viyskovykh administratsiy v umovakh voyennoho chasu. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/79.pdf

2. Marchenko O.V. Ponyattya ta zmist administratyvno-pravovoho statusu Ministerstva yustytseyi Ukrainy. *Aktualni problemy prava: teoriya i praktyka*. 2016. № 32. S. 259-268.

3. Legal status. Supreme Court. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SitePages/Status_prawny.aspx (дата звернення: 30.05.2023).

4. The Constitution of the Republic of Poland of 2 April 1997. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SiteAssets/Lists/Status_prawny/AllItems/konstytucja.pdf (дата звернення: 30.05.2023).

5. On the Supreme Court: Law of 8 December 2017. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000005/U/D20180005Lj.pdf> (дата звернення: 30.05.2023).

6. Zakon pro Verkhovnyy sud Polshchi porushuye yevropeyske zakonodavstvo – heneralnyy advokat Sudu YeS. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/15/7152543/> (дата звернення: 30.05.2023).

7. On the Law of 9 June 2022 amending the Law on the Supreme Court and certain other laws. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001259/O/D20221259.pdf> (дата звернення: 30.05.2023)

8. Zhelikhovskyy S. Superechka tsinoyu v 35 mlrd yevro: chy pide Polshcha na zahostrennya konfliktu z YeS. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/21/7151035/>.

9. U Polshchi khochut ukhvalyty zminy do skandalnogo zakonu pro Verkhovnyy sud do kintsya roku. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3634084-u-polsi-hocut-uhvaliti-zmini-do-skandalnogo-zakonu-pro-verhovnij-sud-do-kinca-roku.html>

10. Ozturk I. Polshcha prohrala u sudi Yevrosoyuzu. Vlada nazvala take rishennya «farsom». URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/polshcha-prohrala-u-sudi-jevrosojuzu-vlada-nazvala-take-rishennja-farsom-932905.html>

11. Zakon pro Verkhovnyy sud pereviryat na konstytutsiynist. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3122111,закон-про-верховний-суд-перевірять-на-конституційність>

12. Rules of Procedure of the Supreme Court: Ordinance of the President of the Republic of Poland of 14 July 2022. URL: http://www.sn.pl/osadzienajwyzszym/SiteAssets/Lists/Status_prawny/AllItems/regulamin%20SN-DzU.pdf (дата звернення: 30.05.2023).

LEGAL STATUS OF THE SUPREME COURT OF THE REPUBLIC OF POLAND

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mails: natalia.khotsianovska@npp.nau.edu.ua, 5159035@stud.nau.edu.ua

Purpose: the article is aimed at researching the legal status of the Supreme Court of the Republic of Poland under the current national legislation **Research methods:** the article uses the dialectical method of cognition, general scientific methods and special research methods. In particular, the structural and function method, deductive method and the method of scientific forecasting. **Results:** the author outlines the peculiarities of the legal status of the Supreme Court of the Republic of Poland under the current national legislation and its role at the modern stage of development; identifies the factors that influence the judicial reform initiated by the European Union; identifies the conflict of interest between the acts of the European Union and the national legislation of the Republic of Poland in relation to certain issues of determining the legal status of the Supreme Court; emphasises the significant role of the Supreme Court's practice in the activities of the Supreme Court of the Republic of Poland and the forms of judicial review; it is determined that the basic principles of the legal status of the Supreme Court of the Republic of Poland are determined by the Constitution of the Republic of Poland, the Supreme Court Act, the Act on Amendments to the Supreme Court Act and some other laws of 9 June 2022, and the Order of the President of the Republic of Poland "Rules of Procedure of the Supreme Court". **Discussion:** the judiciary is one of the main branches of power that plays a crucial role in society, and in times of martial law, it faces new challenges. Ukraine is on a long path to reforming its judicial system. Similar processes are taking place in the Republic of Poland, which is not only a member of the European Union and shares a geographical border with Ukraine but has also been a reliable ally and support for Ukraine in recent difficult years. The Supreme Court is the highest judicial body in both Ukraine and the Republic of Poland. As a result of the judicial reform, certain aspects of the legal status of the Supreme Court are subject to relevant changes. The process of studying the transformation of the legal status of the Supreme Court of the Republic of Poland is important in terms of Ukraine's perception of positive experience for its implementation in its own judicial reform and negative experience for avoiding similar mistakes in the future, which determines the need for further research on this issue.

Key words: Supreme Court of the Republic of Poland; judicial practice; judicial reform; European Union; legal conclusions of the Supreme Court.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2023